

DS
570.3
ม22
ฉ.2

สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
๒

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961110948

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๔๐,๐๐๐ เล่ม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษา

เรื่อง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คุณหญิงโสมรธรรม์ จันทระภา

ผู้เรียบเรียง

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษา
เรื่อง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการ
พิจารณาแล้วอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๔

ส. วิบูลย์ วัฒนวิทย์

(นายสายหยุด จำปาทอง)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน สถาบันกษัตริย์ได้เป็นหลักและวางนโยบายในการเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นและความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชาติไทยมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงปรับปรุงประเทศนานัปการ ทั้งนี้โดยมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ และทะนุบำรุงประโยชน์ให้แก่ประชาชนทั้งปวง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในลำดับที่ ๖ แห่งราชวงศ์จักรี ระยะเวลาที่ขึ้นครองราชย์ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในการปรับปรุงประเทศ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเจริญรอยตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกฝังให้คนไทยตื่นตัวและสำนึกในความเป็นชาติเอกราชเพื่อต่อต้านการคุกคามของต่างประเทศ การตัดสินพระราชหฤทัยนำประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ ส่งผลให้ไทยสามารถแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศ ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา และโปรดให้ฟื้นฟูราชประเพณี เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก นอกจากนี้ยังทรงปราดเปรื่องในด้านศิลปะและวรรณคดี ผลงานพระราชนิพนธ์เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย

เพื่อแสดงถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี ที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นอนุสรณ์การ คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารภาษาไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้มอบหมายให้คุณหญิงโสภณศรี จันทรประภา เรียบเรียงหนังสือ “พระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ขึ้นเพื่อมอบให้กรมวิชาการจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อไป โดยหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้เด็กและผู้อ่าน ได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกิดศรัทธายึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ และช่วยกันธำรงไว้ให้ยั่งยืนเป็นหลักชัยของชาติสืบไป

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และผู้ที่มีส่วนในการจัดทำทุกท่าน ตลอดจนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กองหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร และบริษัทเบลล์ จำกัด ที่ได้กรุณาให้เยี่ยมภาพต้นแบบมาจัดทำภาพประกอบสำหรับหนังสือเล่มนี้ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๔

สารบัญ

บทนำ	๑
บทที่ ๑ พระราชประวัติย่อ	๕
๒ พระราชกรณียกิจ	๖
๓ พระราชกรณียกิจในด้านการปกครอง	๘
๔ การเศรษฐกิจและการสาธารณสุข	๑๐
๕ การศึกษาและการศาสนา	๑๑
๖ ความสัมพันธ์และการเมืองระหว่างประเทศ	๑๕
๗ งานอักษรศาสตร์และศิลปกรรม	๑๖
๘ ความคิดริเริ่ม	๒๑
๙ ความเป็นไทย	๒๕

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทนำ

ชาติไทยเราได้เริ่มรวมกันตั้งอาณาจักรเป็นปึกแผ่นมั่นคงจนเป็นประเทศไทยปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๐ โดยตั้งราชธานีครั้งแรกที่กรุงสุโขทัย ต่อมา มีราชธานีใหญ่อยู่ ณ กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์คือ กรุงเทพฯ ปัจจุบันตามลำดับนับถึง พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นเวลา ๗๒๓ ปี เกือบตลอดเวลาอันยาวนานนี้ประเทศไทยได้เป็นเอกราช คนไทยได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา เพราะเรามีพระกษัตริย์หรือเรียกกันอย่างสามัญว่า พระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้าปกครองบ้านเมือง เมื่อมีข้าศึกมารุกรานพระมหากษัตริย์ก็ทรงนำกองทัพออกทำสงครามสู้รบขับไล่ศัตรูให้พ้นจากแผ่นดินไทย ในยามสงบก็ทรงดูแลทุกข์สุขของประชาชนชาวไทย ปกครองและพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ต่อมาเมื่อคนไทยต้องการจะบริหารประเทศกันเอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ แห่งพระราชวงศ์จักรี ก็พระราชทานอำนาจการปกครองให้ประชาชนชาวไทยได้ปกครองกันเองมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยเป็นพระราชประสงค์อยู่ก่อนแล้ว ในปัจจุบันประเทศไทยเราจึงมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ

พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพฯ เป็นราชธานี เป็นพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรี ตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันมีพระมหากษัตริย์ ๙ พระองค์ หรือ ๙ รัชกาล ทุกพระองค์ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรมอันเป็นธรรมของพระเจ้าแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงพระเยาว์ทรงฉายเมื่อพระชันษา ๕ ปี

อย่างดีเยี่ยม ทำให้บ้านเมืองพัฒนาถาวรยิ่ง ๆ ขึ้นสืบต่อมาจนปัจจุบัน

พระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งในพระราชวงศ์นี้ที่ทรงดำเนินการพัฒนาบ้านเมืองให้เทียบทันนานาชาติอารยประเทศ คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๖ หรือรัชกาลที่ ๖ ในพระราชวงศ์จักรี

โดยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีปรีชาสามารถมาก จึงได้รับการถวายพระนามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” แปลเอาความว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์

จะได้กล่าวถึงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่เพียงย่อ ๆ ต่อไป

บทที่ ๑

พระราชประวัติย่อ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “สมเด็จพระปิยมหาราช” และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระราชทานพระนามเมื่อแรกทรงพระราชสมภพว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารพระองค์ที่ ๒ ของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ พระชนมายุ ๑๔ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฉายกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมราชชนกและสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระราชชนนี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ศึกษาวิชาอักษรศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยออกฟอร์ดและศึกษาวิชาทหารบกที่โรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์ส ในรัชกาลที่ ๕ คือ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรงพระยศทหารเป็นนายพลเอก ราชองครักษ์ จเรทหารบก ทรงเป็นผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็กและช่วยสมเด็จพระบรมชนกนาถบริหารราชการแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ครองราชย์ได้ ๑๕ ปี ก็ทรงพระประชวรโรคพระโลหิตเป็นพิษ เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชนมายุ ๔๕ พรรษา ทรงมีพระราชธิดาพระองค์เดียว ประสูติแต่พระนางเจ้าสุวัทนาพระวรราชเทวี คือสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ประสูติก่อนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตเพียง ๒ ชั่วโมง

บทที่ ๒

พระราชกรณียกิจ

คนไทยโดยทั่วไปตระหนักในพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในแง่ที่ว่า ส่วนใหญ่เป็นด้านอักษรศาสตร์และนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ บางคนเข้าใจว่าทรงสนพระทัยแต่ในด้านการละคร เพราะได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครไว้หลายรสหลายแบบ ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการละครนานาประการ ผู้ใดเข้าใจพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่เพียงเท่านี้จึงถือว่าเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้อง เพราะพระราชกรณียกิจของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ทรงทำเพื่อบ้านเมือง เพื่ออาณาประชาราษฎร์ยังมีอีกมากมายแทบทุกด้านเช่น ในด้านพัฒนาประเทศ ด้านบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของคนไทยทั่วหน้า ด้านการบริหาร เศรษฐกิจ การเมือง ด้านความมั่นคงของชาติ ด้านต่างประเทศ ด้านการศึกษา ด้านพัฒนาจิตใจของคนไทย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาประเทศ

ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำรงตำแหน่งพระยุพราชเป็นเวลาถึง ๑๖ ปี ตั้งแต่พระชันษา ๑๔ พรรษาถึง ๓๐ พรรษา เป็นเวลานานพอที่จะทรงศึกษาการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนสภาพต่าง ๆ ของบ้านเมือง เพื่อเตรียมพระองค์ในการปกครองประเทศ ต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ สิ่งหนึ่งซึ่งทรงตระหนักในขณะนั้นก็คือ เมืองไทยขาดกำลังคนที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ ที่จำเป็นในการบริหารและพัฒนาประเทศอยู่มาก จึงได้ทรงพระราชอุทิศสาหะอบรมคนไทยทุกชนชั้นให้เจริญขึ้นในทุกด้านโดยวิธีการและรูปแบบต่าง ๆ

หลักฐานที่เห็นได้ชัดว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงทำงานอย่างไรนั้น จะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขา rays วันเกี่ยวแก่
 ราชการแผ่นดิน พระราชหัตถเลขานี้ทรงไว้ด้วยพระองค์เอง เป็นจดหมาย
 เหตุ rays วันสมัยเมื่อยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอร
 สาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๕๑จนถึงรัชกาลของพระองค์
 ใน พ.ศ.๒๔๖๘ เป็นเวลา ๑๗ ปี มีเรื่องมากมายเป็นพระราชกรณียกิจ
 ประจำวัน แสดงถึงพระปรีชาสามารถ ทรงรอบรู้การบริหารราชการแผ่นดิน
 การพัฒนาประเทศในทุกด้าน รวมทั้งการพัฒนาจิตใจคนไทยในรัชสมัย
 ของพระองค์ท่านด้วย ขออัญเชิญหัวข้อเรื่องที่ทรงบันทึกไว้เป็นพระราชกิจ
 rays วันเพียงบางหัวข้อ บางปี มาแสดงไว้ดังนี้ เรื่องน้ำกินในกรุงเทพฯ
 เรื่องการศึกษาและเรื่องการศึกษาในหัวเมือง เรื่องคนที่รับราชการ เรื่อง
 คำไทยใช้แทนคำฝรั่ง เรื่องข้าวแดงแก้โรคเหน็บชา เรื่องเห็นอัศจรรย์พระ
 ปฐมเจดีย์ เรื่องตั้งกองเสือป่า เรื่องสนทนากับพระยาภักดีไมตรี เรื่องโทษ
 ความเจริญตามแผนยุโรป เรื่องความจำเป็นของชาติไทย เรื่องการแต่งงาน
 และการหย่า เรื่องชื่อตระกูล เรื่องคอนสตีติวชัน (คือเรื่องรัฐธรรมนูญ)
 เรื่องโซเซียลลิสม์ เรื่องกฎหมายว่าด้วยหนังสือพิมพ์และหนังสือเรื่องการ
 เปิดใช้ราดิโอ โทรเลข เรื่องพระเจดีย์สมเด็จพระนเรศวร เรื่องมหาสงคราม
 (สงครามโลกครั้งที่ ๑) เรื่องความรู้สึกอันเกิดแต่การไปคาบสมุทร (การ
 เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรภาคใต้) เรื่องธงสยามใหม่ (ธงไตรรงค์) เรื่องเปลี่ยน
 วิธีนับเวลา เรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ยังมีเรื่องอื่น ๆ นอกจากนี้อีก
 มากมายที่ทรงบริหารงานเพื่อความเจริญของเมืองไทย

ต่อไปจะกล่าวถึงพระราชกรณียกิจที่สำคัญ ๆ แต่เพียงสั้น ๆ เป็น
 การสรุปเพื่อความเข้าใจขั้นพื้นฐานเท่านั้น

บทที่ ๓

พระราชกรณียกิจในด้านการปกครอง

พระราชกรณียกิจเกี่ยวแก่การปกครองมีเป็นอเนกประการ จะขอสรุปแต่เพียงที่สำคัญ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปรับปรุงการปกครองแผ่นดินทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่อจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงไว้ เป็นต้นว่าโปรดเกล้าฯให้ตราข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองชั่วคราวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ เพื่อการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเปลี่ยนคำเรียกชื่อเมืองเป็นจังหวัด รวมมณฑลเป็นภาค เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทรงจัดตั้งและปรับปรุงกระทรวงต่าง ๆ ขึ้นในการบริหารราชการเพิ่มขึ้นจากเดิม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักประชาธิปไตยพระองค์หนึ่ง แม้ว่าการปกครองในสมัยนั้นจะเป็นสมบูรณาญาสิทธิราช แต่ก็ได้พระราชทานเสรีภาพให้แก่นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ในการเขียนวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติใด ๆ ของรัฐบาลได้ และตามความจริงที่ปรากฏชัดแจ้งในพระราชหัตถเลขา rays วันที่ทรงไว้ด้วยพระองค์เองนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นพระราชนิมิตมาช้านานแล้ว เป็นแต่ทรงเห็นว่าในขณะนั้นคนไทยยังไม่พร้อมที่จะรับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาดำเนินการเองในการบริหารประเทศ หลักฐานแสดงถึงพระราชนิมิตในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในพระราชหัตถเลขา rays เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ทรงไว้หลังจากครองราชย์ได้ ๑ ปีเศษ

หลักฐานอื่นที่ยืนยันว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงมีพระราชนิยมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญ เป็นหลักในการปกครองก็คือ ได้ทรงจัดตั้ง “ดุสิตธานี” เป็นเมืองจำลอง เล็ก ๆ ขึ้นในเขตพระราชฐานเพื่อทดลองทดลองจนอบรมสั่งสอนการบริหาร การปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทความ ต่าง ๆ เกี่ยวแก่การเมืองโดยทรงใช้พระนามแฝงว่า “อศฺวพาหุ” บ้าง “ราม จิตติ” บ้าง ส่งไปลงหนังสือพิมพ์ ถ้ามีคนเขียนโต้แย้งก็ทรงตอบด้วยน้ำ พระราชหฤทัยเป็นนักประชาธิปไตย มิได้ทรงใช้พระราชอำนาจ ซึ่งทรงมี อยู่เต็มเปี่ยมโต้ตอบเลย

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้มีบุคคลคณะหนึ่งคิดทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง การปกครอง แต่ทำไม่สำเร็จ ถูกจับกุมมาลงโทษตามคำพิพากษาของศาล แต่ต่อมามีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็โปรดเกล้าฯ พระราช- ทานอภัยโทษให้หมดทั้ง ๒๑ คน แสดงถึงน้ำพระราชหฤทัยอันประเสริฐ สุดและแสดงถึงพระราชนิยมระบอบประชาธิปไตยของพระองค์ท่าน

การปฏิวัติครั้งนี้มีชื่อว่า “การปฏิวัติ ร.ศ. ๑๓๐”

ในด้านการปกครองและบริหารบ้านเมืองนั้น นอกจากจะได้ทรง จัดกิจการทะนุบำรุงบ้านเมืองประการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้ทรง กำหนดพระราชนิยมต่าง ๆ ขึ้นไว้เป็นจำนวนมาก เช่น พระราชนิยมเรื่อง ให้ใช้สรรพนามสิ่งต่าง ๆ และการเขียนหนังสือ เป็นต้น ปราบกฏหลักฐาน รักษาไว้ ณ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ พระราชนิยมเหล่านี้บางอย่างได้ใช้ มาจนปัจจุบัน

บทที่ ๔

การเศรษฐกิจและการสาธารณสุขโลก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มส่งเสริมตลอดจนสนับสนุนการเศรษฐกิจของประเทศจากรัชสมัยของสมเด็จพระบรมชนกนาถ เป็นต้นว่าทรงตั้งกรมรถไฟหลวง ปรับปรุงและขยายการรถไฟออกไปเป็นอันมาก

ทรงวางรากฐานการคมนาคมทางอากาศ มีการขนส่งไปรษณีย์-ภัณฑ์ทางอากาศระหว่างกรุงเทพฯกับจังหวัดนครราชสีมาเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๔๖๓ ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมอากาศยานขึ้น

ในด้านการสื่อสาร ได้มีการเปิดวิทยุโทรเลขและมีการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรเลขขึ้นในรัชกาลนี้

ปรับปรุงการทอน้ำ คือ กรมชลประทาน ปัจจุบันสร้างเขื่อนในการชลประทานเพื่อการเกษตรกรรมของราษฎร

ในรัชกาลนี้ได้ทรงเริ่มงานด้านสหกรณ์ โดยเปิดสหกรณ์แห่งแรกของประเทศไทย คือ สหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้ ตั้งอยู่ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งคลังออมสิน รับฝากเงินของราษฎรเพื่อฝึกให้รู้จักออมทรัพย์ ได้เจริญขึ้นเป็นกิจการธนาคารออมสินปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.๒๔๕๘ โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมพาณิชย์ กรมสรรพากร กรมตรวจเงินแผ่นดิน กรมสถิติพยากรณ์ เลิกหอย ก. ข. ซึ่งเป็นการพนันอย่างหนึ่งใน พ.ศ.๒๔๕๙ และใน พ.ศ.๒๔๖๐ ก็ได้เลิกการพนันบ่อนเบี้ยด้วย

ในรัชกาลนี้ได้เปิดการไฟฟ้าหลวงสามเสนและจัดตั้งวัชรพยาบาล เป็นการให้สาธารณสุขโลกสำคัญแก่ประชาชน

บทที่ ๕

การศึกษาและการศาสนา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ต่อจากที่สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงจัดไว้กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

หลังจากทรงราชย์ได้ ๑ ปี โปรดเกล้าให้รวมกรมโยธาและกรมพิพิธภัณฑสถาน ตั้งเป็นกรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๔ เพื่อให้การศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรม ศิลปกรรม โบราณคดี และโบราณสถานของชาติ

ใน พ.ศ.๒๔๕๔ ได้จัดตั้งโรงเรียนพณิชยการให้การอาชีวศึกษาแก่ราษฎรเป็นเบื้องต้น

เพื่อส่งเสริมการศึกษาของสตรีได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๖ คือ โรงเรียนเบญจมราชาลัยปัจจุบัน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์ ประทานวังได้จัดตั้งกำหนดให้มณฑลต่าง ๆ คัดเลือกนักเรียนสตรีของมณฑลส่งมาเรียนการฝึกหัดครู เพื่อกลับไปเป็นครูเปิดโรงเรียนสตรีตามจังหวัดต่าง ๆ เป็นผลให้การศึกษาของสตรีแพร่หลายพัฒนาถาวรแต่นั้นมา ต่อมาใน พ.ศ.๒๔๖๐ โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนครูประถมกสิกรรมขึ้น เพื่อให้การศึกษาด้านเกษตรกรรมแพร่หลายออกไป และในปีนั้นให้จัดตั้งโรงเรียนแพทย์ทหารบกขึ้น ต่อจากที่ได้จัดตั้งโรงเรียนนางพยาบาลเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๗ แล้ว

ในรัชกาลนี้ได้มีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้น เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๑ เพื่อควบคุมโรงเรียนที่คณะบุคคลหรือองค์การใด ๆ จัดตั้งขึ้นให้อยู่ในความเป็นระเบียบของการจัดการศึกษาของเยาวชนในสมัยนั้น

ในด้านการศึกษาวิชากฎหมายได้มีการยกฐานะโรงเรียนกฎหมาย

ซึ่งเริ่มก่อตั้งในรัชกาลที่ ๕ ให้เป็นโรงเรียนขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเนติบัณฑิตยสภาขึ้น ทำหน้าที่ให้การศึกษาด้านกฎหมาย และควบคุมจรรยาในการปฏิบัติงานของนักกฎหมาย

ใน พ.ศ. ๒๔๕๙ โปรดเกล้าฯ ให้อัญฐานะโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ และได้สถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวลาต่อมาโดยพระราชทานที่ดินส่วนของพระมหากษัตริย์ และพระราชทานเงินซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้าประชาชนร่วมกันบริจาคในการสร้างพระบรมรูปทรงม้า และเหลืออยู่เป็นจำนวน ๙๘๒,๖๗๒ บาท ๔๗ สตางค์ ให้เป็นเงินทุนประเดิม เพื่อให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันชั้นอุดมศึกษาของชาติแห่งแรกที่ทำให้การศึกษาแก่เยาวชนเป็นคุณเป็นประโยชน์มหาศาลแก่บ้านเมืองไทยของเรามาจนทุกวันนี้

โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นการเริ่มต้นการจัดการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย

นอกจากนี้ โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จัดตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเป็นโรงเรียนในพระองค์ คือโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยในปัจจุบัน จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในด้านการศาสนานั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยมาก ทรงศึกษาศาสนาสำคัญ ๆ ของโลกทุกศาสนา และเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก จะเห็นได้จากการเสด็จออกผนวช ทรงศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างแตกฉานและศึกษาเรื่องพระพุทธรูปอยู่เสมอ

ตลอดจนชักชวนให้ข้าราชการและคนไทยทั่วประเทศสวมด้ายให้พระ โดยทรงพระราชนิพนธ์สรรเสริญพระรัตนตรัย จัดให้มีการแสดงตัวเป็น พุทธมามกะ และทรงแสดงพระองค์เองด้วย นับว่าพระองค์เป็นคนไทย คนแรกที่แสดงตนเป็นพุทธมามกะ

นอกจากนี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาไว้หลายเรื่อง เช่น เทศนาเสือป่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร พระราชนิพนธ์แปลเทศนามงคลวิเศษกถา ทรงไว้เป็นภาษาอังกฤษด้วย ซึ่งรัฐบาลพม่าในขณะนั้น ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำไปใช้สอนทหารด้วย

ทรงทะนุบำรุงวัดวาอารามต่าง ๆ ทรงปรับปรุงระเบียบแบบแผน การปกครองคณะสงฆ์และขยายการศึกษาของสงฆ์ให้กว้างขวางออกไป

นอกจากพุทธศาสนาได้ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ศาสนาอื่นทุก ศาสนาที่มีผู้นับถือในประเทศไทย

บทที่ ๖

ความสัมพันธ์และการเมืองระหว่างประเทศ

ในด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศนั้น ในรัชกาลนี้ประเทศไทย ได้มีความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรป อเมริกาและเอเชีย หลังจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ได้ ๔ ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขึ้น เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ในขั้นต้นได้ทรงรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดแต่ต่อมาเมื่อได้ทรงติดตามข่าวสงครามโลกครั้งนี้โดยใกล้ชิดแล้วก็ได้ทรงตัดสินพระทัยนำประเทศไทย เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรและได้ส่งทหารอาสาไปทำการร่วมรบด้วย เป็นเหตุให้เกิดเกียรติคุณและชื่อเสียงของประเทศไทยปรากฏเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในนานาประเทศตลอดจนได้รับการยกย่องให้มีฐานะและสิทธิทางการเมืองมากขึ้น

เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรชนะสงครามประเทศไทยก็ได้มีโอกาสเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญาต่าง ๆ ซึ่งเสียเปรียบต่างประเทศอยู่ในขณะนั้น ผลของการเจรจาลงทำให้ไทยสามารถยกเลิกสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่าง ๆ กับฝ่ายตะวันตก ทำให้ไทยมีอิสระในการพิจารณาคดี พ้นจากอำนาจศาลกงสุลเดิม ได้เอกราชในการกำหนดพิภคอัตราศุลกากร ทำให้ประเทศไทยพ้นจากสภาพต้องเสียเปรียบทางการเมืองกับประเทศอื่น เป็นเอกราชโดยสมบูรณ์

นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมสันนิบาตชาติ ซึ่งนานาชาติได้จัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติลง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ชาติใหญ่ข่มเหงชาติเล็ก สันนิบาตชาตินี้วิวัฒนาการมาเป็นองค์การสหประชาชาติปัจจุบัน

สงฆารไทยไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๔๖๔

ประเทศไทยประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ กองทหารอาสาที่ออกไปร่วมกับสัมพันธมิตรรบกับเยอรมันในครั้งนั้น นายพลตรี พระยาพิชัยชาญฤทธิ์ (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งต่อมาได้เลื่อนยศเป็นนายพลโท พระยาเทพหัสดิน เป็นแม่ทัพควบคุมไป โปรดเกล้าฯ ให้ใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติไทยนับแต่บัดนั้นมา

ทหารอาสาซึ่งไปราชการสงครามครั้งนี้มีจำนวนหนึ่งเสียชีวิต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระอนุสรณ์ถึงวีรกรรมของทหารหาญเหล่านี้จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นอนุสรณ์สถาน และเป็นที่เคารพสักการะบูชา ณ มุมท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร ได้มีการวางพวงมาลาสักการะระลึกถึงวีรกรรมของท่านเหล่านี้เป็นรัฐพิธี ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติลงทุกปี

บทที่ ๗

งานอักษรศาสตร์และศิลปกรรม

การทรงงานด้านอักษรศาสตร์และวรรณกรรม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาวิชาการด้านอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ที่ทรงพระปรีชาสามารถยิ่งพระองค์หนึ่ง

คนไทยโดยทั่วไปตระหนักในพระราชกรณียกิจด้านอักษรศาสตร์ของพระองค์ท่านว่าทรงสนพระราชหฤทัยแต่ในด้านการละคร เพราะได้ทรงบทละครไว้หลายแบบตลอดจนทรงแปลและดัดแปลงมาจากบทละครต่างประเทศด้วย เช่น บทละครดึกดำบรรพ์ ละครร้อง ละครพูด ละครพูดสลัปลำ ละครรำ ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการละครนานาประการ ผู้ใดคิดถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เพียงในด้านบทละครและการละครจัดว่าเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เพราะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมแบบต่าง ๆ มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองไว้มากมายทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ บทพระราชนิพนธ์มีทั้งประเภทวรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี บทละครตำราหนังสือธรรมะ การทหาร บทปลุกใจ นิทานพระราชวิจารณ์ การเมือง การสาธารณสุข ทรงใช้พระนามแฝงในการทรงพระราชนิพนธ์หลายพระนาม เช่น ศรีอยุธยา อัครพาหุ รามจิตติ พระขรรค์เพชร นายแก้วนายขวัญ พันแหลม น้อยลา สุครีพ เป็นต้น

เหตุที่มีพระราชอุตสาหะทรงพระราชนิพนธ์หนังสือมากมายหลายประเภท เพราะทรงตระหนักดีว่าเมืองไทยขาดกำลังคนที่มีคุณสมบัติในการบริหารและพัฒนาประเทศอยู่มาก จึงได้ทรงพระราชอุตสาหะในการ

ทรงฉายในชุดละครเรื่อง กุสโลบาย

อบรมคนไทยให้เป็นพลเมืองที่พัฒนาตัวเองในทุกวิถีทางเพื่อช่วยกันพัฒนาบ้านเมืองและรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามวิวัฒนาการ โดยเหตุที่ทรงได้รับการศึกษาเป็นนักอักษรศาสตร์ที่นับได้ว่าเป็นนักปราชญ์ และเป็นนักการทหารด้วย การพระราชทานการอบรมจึงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ทรงอบรมโดยทางอ้อมบ้าง ทรงตรงบ้าง การอบรมที่

ปรากฏออกมาในรูปแบบพระราชนิพนธ์มีมากมาย เช่น พระราชนิพนธ์ “โคลนติดล้อ” พระราชอรรถาธิบายถึงอุปสรรคต่าง ๆ อันเกิดจากคนไทยด้วยกันเองในการพัฒนาบ้านเมือง มิใช่ทรงสนพระราชหฤทัยแต่เพียงด้านการละครอย่างเดียวอย่างที่บางคนเข้าใจ

ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าบทพระราชนิพนธ์ที่เป็นบทละครนั้นล้วนแต่เป็นบทละครที่มีคุณค่าเป็นคติในการสอนคนให้ทำความดี ให้เสียสละ ให้รักษาบ้านเมืองทั้งสิ้น ซึ่งวิธีการเช่นนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการอบรมพลเมืองโดยเฉพาะพลเมืองที่เป็นเยาวชนทั่วโลก ไม่ว่าประเทศนั้นจะใช้ระบอบการปกครองระบอบไหนแม้ในปัจจุบันนี้

นอกจากนี้พระองค์ท่านยังทะนุบำรุงวรรณกรรมของชาติโดยโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง “วรรณคดีสโมสร” ขึ้นเพื่อส่งเสริมงานและกิจการด้านวรรณกรรม ทรงสนับสนุนผู้ใฝ่ใจในการประพันธ์และทรงให้เสรีภาพในการเขียนเหล่านั้น ทำให้เกิดกวีและนักประพันธ์สำคัญ ๆ ขึ้นในรัชกาลนี้หลายท่าน

การทรงงานด้านศิลปกรรม

ในด้านศิลปกรรมนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทะนุบำรุงเป็นอย่างยิ่ง ทรงฟื้นฟูศิลปกรรมของไทยทุกสาขา ตลอดจนสถาปัตยกรรมไทยอันงดงามและศิลปหัตถกรรมซึ่งมีส่วนช่วยในด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นอันมาก

ในด้านนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมศิลปินผู้มีฝีมือในด้านนี้จัดตั้งกรมหรสพขึ้น เพื่อฝึกฝนนาฏศิลป์และดนตรีไทยให้ดำรงอยู่และเจริญวัฒนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

ในรัชกาลนี้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศิลปากรเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ทำหน้าที่ดูแลรักษาฝึกอบรมและสืบทอดสิ่งซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งการก็ได้เป็นไปตามพระราชประสงค์สืบต่อมาจนปัจจุบัน

ในด้านนาฏศิลป์นอกจากทรงทะนุบำรุงนาฏศิลป์และการละครทุกทุกแบบทุกสาขาแล้ว ทรงฟื้นฟูและทะนุบำรุงนาฏกรรมประเภทโขนซึ่งเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยเป็นพิเศษ โดยโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งคณะโขนสมัครเล่นขึ้น ฝึกหัดข้าราชการบริพารให้เล่นโขนตามแบบโบราณของไทย ทรงปรับปรุงบทที่ใช้ในการแสดงและทรงควบคุมการฝึกซ้อมด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้ด้วยมีพระประสงค์ที่จะทรงแสดงว่า นาฏศิลป์ไทยชั้นสูงของโบราณนั้น เป็นศิลปะที่ควรจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติสืบทอดถึงอนุชนไทยรุ่นต่อ ๆ ไป ไม่ควรให้สูญไปเสีย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิยมในคุณค่าของศิลปกรรมอย่างไรรั้น จะเห็นด้วยจากบทพระราชนิพนธ์ บทละครสามัคคีเสวก - วิศวกรรมมาหน้า ๕๖-๕๗ ดังได้อัญเชิญมาดังต่อไปนี้

“ศิลปกรรมนำใจให้สว่างไสว ช่วยบรรเทาทุกข์ในโลกให้เหือดหาย
จำเรียมตาพาใจให้สบาย อีกร่างกายก็พลอยสุขสราญ”

“แม้ผู้ใดไม่นิยมชมสิ่งงาม เมื่อถึงยามเศร้าอราน่าสงสาร
เพราะขาดเครื่องระงับดับรำคาญ โสภณใจจะสมานซึ่งดวงใจ”

“การช่างนี้สำคัญอันวิเศษ ทุกประเทศนานาทั้งน้อยใหญ่
จึงยกย่องศิลปกรรมนั้นทั่วไป ศรีวิไลวิลาสดีเป็นศรีเมือง”

“กรุงไทยศรีวิไลทันเพื่อนบ้าน จึงมีช่างชำนาญวิเสชา
 ทั้งช่างปั้นช่างเขียนเพียรวิชา   อีกช่างสถาปนากุฎทำนอง
 ทั้งช่างรูปพรรณสุวรรณกกิจ   ช่างประดิษฐ์รัชดาสง่าผ่อง
 อีกช่างถมลายลักษณะจำลอง   อีกช่างของเชิงรัตนประการ”

“ครวไทยเราช่วยบำรุงวิชาช่าง เครื่องสำอองแบบไทยสโมสร
 ช่วยบำรุงช่างไทยให้ถาวร   อย่าให้หย่อนกว่าเขาเราจะอาย
 อันของชาติไพรัชช่างจัดสรร   เป็นหลายอย่างต่างพรรณเข้ามาขาย
 เราต้องซื้อหลาก ๆ และมากมาย   ต้องใช้ทรัพย์สุรุ่ยสุร่ายเป็นกำยกอง”

“แม้พวกเราชาวไทยตั้งใจช่วย เอออ่านวยช่างไทยให้ทำของ
 ช่างคงใฝ่ใจผูกผูกทำนอง   และทำของงาม ๆ ขึ้นตามกาล
 เราช่วยช่างเหมือนอย่างช่วยบ้านเมือง ให้ประเทืองเทศไทยอันไพศาล
 สมเป็นเมืองใหญ่โตมโหฬาร   พอไม่อายเพื่อนบ้านจึงจะดี”

บทที่ ๘ ความคิดริเริ่ม

การจัดตั้งกองเสือป่าและลูกเสือ

วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดตั้งกองเสือป่าขึ้น เพื่อฝึกหัดข้าราชการพลเรือนทั่วไปผู้ยังไม่เคยเป็นทหารให้มีความรู้ในการยุทธวิธี เพื่อป้องกันบ้านเมืองเมื่อจำเป็น ตลอดจนฝึกความสามัคคีในหมู่คณะและความรักชาติบ้านเมือง ได้ทรงตราครุฑพระวรกายในการนี้โดยทรงฝึกสอน ทรงร่วมการปฏิบัติการฝึกซ้อมรบด้วยพระองค์เองเป็นเวลาแรมปี ตลอดจนทรงฝึกหัดผู้ที่จะสืบทอดงานต่าง ๆ ไปด้วย

เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๔ โปรดเกล้าฯ จัดตั้งกองลูกเสือไทยขึ้น เพื่อฝึกหัดเยาวชนของชาติซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมและมัธยม ให้มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมทางจิตใจ รู้จักบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ปลูกฝังให้มีความรักชาติบ้านเมือง ให้มีความเป็นนักรบเพื่อเป็นผู้ช่วยรบเมื่อชาติต้องการ อบรมให้เป็นพลเมืองดีของชาติเมื่อเติบโตขึ้น

ลูกเสือในความตั้งพระทัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ การสั่งสอนอบรมให้เด็กไทยสำนึกในหน้าที่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ให้รู้จักค่าของตัวเอง รู้จักพึ่งตัวเอง รู้จักใช้ความคิด ความสามารถของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในคุณความดีเชื่อฟังคำสั่งสอนที่ถูกต้อง ลูกเสือต้องสุขภาพแข็งแรง เคารพในโอวาทที่ติงามของผู้ใหญ่ มีความซื่อสัตย์สุจริต

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานคติประจำ

ทรงฉายร่วมกับข้าราชการบริหารในขุขเสื่อป่า

ใจลูกเสื่อทุกคนว่า “เสียชีพอย่าเสียสัตย์”

สรุปก็คือ การที่ทรงจัดตั้งกองลูกเสื่อขึ้นก็เพื่อเตรียมเยาวชนของชาติให้รับความเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาบ้านเมืองให้เทียบทันนานาชาติ เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นรากแก้วแห่งความเจริญของประเทศ

การลูกเสื่อได้เจริญรุ่งเรืองเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองไทยของเรามาจนปัจจุบัน และได้วิวัฒนาการแตกสาขาออกไปเป็นกองอาสา รักษาดินแดน ลูกเสื่อชาวบ้าน เนตรนารี เหล่านี้เป็นต้น

การกำหนดให้มีนามสกุล

คนไทยก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่มีนามสกุล คงมีแต่เพียงชื่อจึงทรงกำหนดให้คนไทยมีนามสกุลโดยประกาศใช้พระราชบัญญัตินามสกุลเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๖

สาเหตุที่ทรงกำหนดให้คนไทยมีนามสกุลก็เพราะเหตุว่าคนมีชื่อ

เหมือนกันหลาย ๆ คน ทำให้เป็นที่งงงไม่รู้ว่ใครเป็นใครที่แท้จริง การที่ในตอนต้น ๆ ไม่มีปัญหาเรื่องนี้ เพราะเหตุว่ในสมัยโบราณคนไทยยังมีไม่มาก อยู่กันเป็นหมู่เล็ก ๆ ก็อาจเลือกชื่อที่ซ้ำ ๆ กันได้ ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น คนไทยก็รวมกันเข้าเป็นสังคมใหญ่ ปัญหาคนชื่อซ้ำกันเนือง ๆ ก็เกิดขึ้น จึงเกิดการให้ฉายาท้ายชื่อ เช่น แจงใหญ่ แจงเล็ก บุญดำ บุญขาว เป็นต้น บางทีก็ใช้เจาะจงลงไปว่าลูกใครต่อท้ายชื่อ เช่น หาญลูกเหิม ศรีลูกเอื่อน เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชนิพนธ์กำหนดให้คนไทยใช้นามสกุลต่อท้ายชื่อเป็นสกุลวงศ์ของครอบครัว เช่นเดียวกับนานอารยประเทศทั้งหลาย ซึ่งนอกจากจะป้องกันความสับสนในส่วนบุคคลในกรณีที่มีชื่อซ้ำกันแล้ว สกุลวงศ์ยังเป็นเครื่องช่วยให้คนในสกุลทำความดีเพื่อรักษาเกียรติยศของวงศ์สกุลไม่ทำความชั่วให้เสื่อมเสียด้วย

ในตอนแรกทีประกาศใช้พระราชบัญญัตินามสกุลนั้น พระราชทานนามสกุลแก่ผู้ขอด้วยพระราชดำริของพระองค์เอง เป็นสกุลวงศ์สืบต่อกันมาในเมืองไทย ปัจจุบันมากมายหลายสกุลวงศ์ ก่อให้เกิดความสามัคคีในคนสกุลเดียวกัน ช่วยให้คนทำความดีเพื่อชื่อเสียงของสกุล เป็นผลดีแก่ส่วนรวมคือบ้านเมืองไทยของเราในปัจจุบัน

พระราชปรารภในการทรงพระราชนิพนธ์ให้คนไทยมีนามสกุลปรากฏในพระราชหัตถเลขา rays วันทรงไว้ด้วยพระองค์เองซึ่งขอัญเชิญมา ดังนี้

“ยังมีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งได้พูดลงความเห็นกัน คือว่าด้วยชื่อแซ่หรือตระกูล ซึ่งในบ้านเมืองอื่น ๆ เขามีกันแทบทั่วไป แต่ในเมืองเราหาไม่มี และเห็นว่าดูถึงเวลาอยู่แล้วก็จะต้องจัดให้มีขึ้น การมีชื่อตระกูลเป็นความสะดวกมาก อย่างต่ำทีใคร ๆ ก็ย่อมจะมองเห็นได้คือชื่อคนในทะเบียน

สามะโนคร้ว จะได้ไม่ปะปนกัน แต่อันที่จริงจะมีผลสำคัญยิ่งกว่านั้น คือ จะทำให้คนเรารู้จักรำลึกถึงบรรพบุรุษของตนผู้ได้อุตสาหะก่อร่างสร้างตัว มา และได้ตั้งตระกูลไว้ให้มีชื่อในแผ่นดินเราผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของท่านได้รับ มรดกมาแล้ว จำจะต้องประพฤติตนให้สมกับที่ท่านได้ทำดีมาไว้ และการ ที่จะตั้งใจเช่นนี้ ถ้ามีชื่อก็ต้องรักษามิให้เสื่อมทรมานไปแล้ว ย่อมจะทำให้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวห่วงหัวใจคนมิให้ตามใจตนไปฝ่ายเดียว จะถือว่า “ตัว ใครก็ตัวใคร” ไม่ได้อีกต่อไป จะต้องรักษาทั้งชื่อของตัวเอง ทั้งชื่อของ ตระกูลด้วยอีกส่วนหนึ่ง”

บทที่ ๙

ความเป็นไทย

การบำรุงกำลังรบและปลูกใจพลเมืองให้รักชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงภัยอันตรายอันใหญ่หลวงซึ่งจักบังเกิดจากบรรดาประเทศมหาอำนาจซึ่งกำลังแสวงหาเมืองขึ้นในขณะนั้น จึงทรงพยายามบำรุงกำลังรบของบ้านเมืองให้มีสมรรถภาพเข้มแข็งเพื่อป้องกันประเทศ วางระเบียบแบบแผนในการฝึกทหารแบบตะวันตกตามหลักวิชาซึ่งได้ทรงศึกษาวิชาการทหารจนสำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยแซนเฮียร์สของประเทศอังกฤษ นอกจากทหารบก ทรงจัดตั้งกระทรวงทหารเรือเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๓ โดยขยายกิจการกรมทหารเรือเดิมขึ้นเป็นกระทรวง นอกจากนี้ทรงจัดตั้งกองบินอากาศ และดำเนินการใช้พระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหารทั่วประเทศ ทรงอบรมปลูกใจคนไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้รักชาติให้สำนึกในหน้าที่ของคนไทย ซึ่งมีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้รู้จักเสียสละและมีความสามัคคีในหมู่คณะยิ่งขึ้น

ทรงพระราชนิพนธ์บทปลูกใจประเภทต่าง ๆ ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง บทความ บทละคร บทเพลง ตลอดจนพระบรมราโชวาทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลในด้านการปลูกใจและด้านการปลูกฝังความรักชาติให้แก่คนไทยตลอดมาแม้ในปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็น “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ของคนไทย พระราชกรณียกิจที่ได้ัญเชิญมาในตอนต้นเพียงบางส่วนโดยสรุปเท่านั้นล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติตลอดมาและจะเช่นตลอดไปในอนาคต

ตลอดพระชนม์ชีพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
เป็นห่วงเมืองไทยเป็นที่ยิ่ง ปราบกฏในพระราชนิพนธ์ซึ่งจะขออัญเชิญมา
เพียงส่วนน้อยดังต่อไปนี้

ยามเย็นเดินนั่งน้อม	กมล
รำลึกถึงเทศตน	อยู่ยั้ง
เป็นรัฐมณฑล	ไทยอยู่ สราญแฮ
ควรถนอมแน่นตั้ง	อยู่เพียงอวสาน
ใครรานใครรุกด้าว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ชาติดิน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชื่อก้องเกียรติงาม
หากสยามยังอยู่ยั้ง	ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤา
เราก็เหมือนมอดม้วย	หมดสิ้นสกุลไทย
	จากพระราชนิพนธ์สยามานุสสติ
ร่วมชาติต้องร่วมรัก	และสมัครสามัคคี
จงรักษะภักดี	ต่อพระปิ่นนรากร
ทั่วกันจงกั้นกาจ	รักษาชาติสโมสร
ศาสนาให้ถาวร	อิสระอวสาน
ให้เกียรติขจรจบ	บรรพกาลบถึงบาดาล
เทพไทในวิมาน	ให้สรรเสริญทั้งโลกกา

ไทยรวมกำลังตั้งมั่น	จะสามารถป้องกันชั้นแข็ง
ถึงแม้ว่าศัตรูผู้มีแรง	มายุทธ์แย่งก็จะปลาดไป
ขอแต่เพียงไทยเราย่าผลาญชาติ	ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่
ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย	จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวางเมือง
ให้นานาภาษาเขานิยม	ชมเกียรติยศฟูเฟื่อง
ช่วยกันบำรุงความรุ่งเรือง	ให้ชื่อไทยกระเดื่องทั่วโลกา
ช่วยกันเต็มใจฝักดวง	บำรุงทั้งชาติศาสนา
ให้อยู่จนสิ้นดินฟ้า	วัฒนาเถิดไทย ไชโย

จากพระราชนิพนธ์บทละครพระร่วงกักลอน หน้า๑๓๑

พระราชนิพนธ์เพียงส่วนน้อยที่อัญเชิญมานี้ สมควรที่คนไทยทุกคน จะรับไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมและปฏิบัติตามเพื่อช่วยกันจรรโลง บ้านเมืองไทยและชาติไทยของเราให้เจริญวัฒนาถาวรดำรงความเป็นไทย อยู่ชั่ววันรันดร

หอสมุด “วชิราวุธานุสรณ์” ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณเป็นประโยชน์ ดังได้สรุปมาในตอนต้น ๆ แล้ว องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ จึงได้ยกย่องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นบุคคลสำคัญของโลกพระองค์หนึ่ง ได้กำหนดจัดการฉลองวันพระราชสมภพครบรอบ ๑๐๐ ปี ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔

พร้อมกันนี้ รัฐบาลได้เปิดอาคารหอสมุด “วชิราวุธานุสรณ์” ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี เป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการ, กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ, พระราชประวัติผลงานด้านวรรณกรรม ฯลฯ สำหรับให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ได้ตลอดไปด้วย

3623 ฉ.2

DS
570.3
ม22

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาท-
สมเด็จพระเจ้า.
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
เจ้าอยู่หัว.

